

Εκταση: **1.515** τ. χλμ. Κάτοικοι: **45.510 (2011: 43.660)**

Ο νομός Θεσπρωτίας καταλαμβάνει το βορειοδυτικό τμήμα της Ηπείρου. Συγκροτείται από επαρχίες που άλλοτε υπάγονταν στους νομούς Ιωαννίνων και Πρεβέζης. Συνορεύει βόρεια με την Αλβανία, ανατολικά με το νομό Ιωαννίνων και νότια με το νομό Πρέβεζας. Είναι ορεινός στο 70% των εδαφών του με ψηλότερο βουνό τη Μουργκάνα (1.806 μ.). Τον διασχίζει ο ποταμός Θύαμης (Καλαμάς). Νότιά του υψώνονται τα όρη του Σουλίου και της Παραμυθιάς. Το πεδινό τμήμα του νομού είναι αυτό που κυρίως διαμορφώθηκε με τις προσχώσεις του Καλαμά.

Σύμφωνα με την απογραφή του 2001, ο πληθυσμός του ανέρχεται σε 45.508 κατοίκους (αύξηση 3,0% σε σύγκριση με την απογραφή του 1991, όταν μετρήθηκαν 44.188). Ο πληθυσμός ασχολείται κυρίως με τη γεωργία, την κτηνοτροφία, το εμπόριο. Η ιστορικότητα του νομού και οι φυσικές του ομορφιές προσφέρονται για την ανάπτυξη του τουρισμού που τα τελευταία χρόνια σημειώνει σημαντική πρόοδο.

Εκτός από την Ηγουμενίτσα, που είναι πρωτεύουσα του νομού, ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τον επισκέπτη παρουσιάζουν η **Παραμυθιά**, το **Σούλι**, οι **Φιλιάτες** και ο **Μούρτος** ή Σύβοτα.

Η Παραμυθιά είναι κωμόπολη 2.150 κατοίκων, χτισμένη στους πρόποδες του Κορίλα και διατηρεί το ηπειρώτικο χρώμα της. Το Σούλι μπορεί να έχει πια λίγους κατοίκους αλλά αποτελεί έναν αληθινό θρύλο για τη νεότερη ελληνική ιστορία. Οι Φιλιάτες είναι σημαντική κωμόπολη, όπου διατηρούνται αρκετά αρχοντικά. Ο Μούρτος αποτελεί παραθαλάσσιο τουριστικό κέντρο και περιστοιχίζεται από τα νησάκια Μαύρο Όρος, Άγιος Νικόλαος και Μπέλα Βάρκα.

Η **Ηγουμενίτσα** έχει 6.800 κατοίκους (ο δήμος Ηγουμενίτσας το 2011: 25.780 κατοίκους). Πρόκειται για μια καινούργια πόλη, που χτίστηκε από την αρχή το 1944 μετά την καταστροφή της από τα στρατεύματα κατοχής. Το λιμάνι της, που συνδέεται και με την Ιταλία, έχει μεγάλη κίνηση, ιδιαίτερα το καλοκαίρι.

Τα ερείπια του τουρκικού κάστρου είναι από τα αξιοθέατα τη πόλης. Σε απόσταση 13 χλμ., στη **Λυγιά**, βρίσκονται τα ερείπια της αρχαίας Τορώνης. Βορειοδυτικά της Ηγουμενίτσας, 40 χιλιόμετρα μακριά, είναι το μοναστήρι των Παγανίων του ΙΗ' αιώνα, που καταστράφηκε και ξαναχτίστηκε.

Τηλέφωνα: Αστυνομία 266.50.22.222. Τροχαία 266.50.24.133. Λιμεναρχείο 266.50.22.235. ΟΤΕ 266.50.22.399. Κέντρο Υγείας 266.50.24.420. Λεωφορεία 266.50.22.309.

Η ιστορία του νομού Θεσπρωτίας

Η μοίρα των Θεσπρωτών:

Ο λαός των αρχαίων Θεσπρωτών απλωνόταν ανάμεσα στα ποτάμια Θύαμη (Καλαμά) στα βόρεια και Αχέροντα, μέσα στα όρια του σημερινού νομού Πρέβεζας. Ανατολικά, αρχικά περιελάμβανε και την περιοχή της Δωδώνης. Νοτιότερα, ζούσαν οι Κασσωπαίοι από τον Αχέροντα μέχρι τον Αμβρακικό κόλπο. Σύμφωνα με τον Πausανία, μετά τον θάνατο του Πύρρου, «η Θεσπρωτία υπό αναρχίας εφθάρη». Στα χρόνια όμως του Στράβωνα (67 π.Χ. – 23 μ.Χ.), οι Θεσπρωτοί είχαν απλωθεί ως την χώρα των Κασσωπαίων. Όπως και οι λοιπές περιοχές της Ηπείρου, η Θεσπρωτία ισοπεδώθηκε το 167 π.Χ. από τις λεγεώνες του Αιμίλιου Παύλου (βλ. [**Πατριδογνωσία**] «**Ιστορία της Ηπείρου**»: Βαδίζοντας προς την καταστροφή). Ποτέ πια στην αρχαιότητα αλλά και στα μετέπειτα βυζαντινά χρόνια δεν συνήλθε. Την ιστορική της δάδα παρέλαβαν οι Σουλιώτες.

Το απόρθητο Σούλι:

Οι πρώτοι που εκτίμησαν τα πλεονεκτήματα της περιοχής του Σουλίου, ήταν τα μέλη μιας οικογένειας που βαρέθηκε να ζει κάτω από τη συνεχή απειλή των Τούρκων αφεντάδων. Κυριολεκτικά, πήραν τα βουνά και στάθηκαν στον τόπο αυτόν έκθαμβοι.

Άγριοι γκρεμοί ασφαλίζουν τα νώτα, μυτερές κορφές και όρθιοι βράχοι φρουρούν τις εισόδους. Η φύση είχε σμιλέψει ένα γιγάντιο κι απόρθητο κάστρο με φυσικές Βίγλες και πολεμίστρες, με πρώτη, δεύτερη και τρίτη σειρά άπартων οχυρώσεων. Και κανόνια να διέθετε ο εισβολέας, θα σκόνταφτε. Χώρια που ήταν αδύνατο να φτάσουν κανόνια ως εκεί πάνω.

Ήταν λίγο πριν από το 1600, όταν γεννήθηκε το Σούλι από μια και μόνη οικογένεια. Εκατό χρόνια αργότερα, οι οικογένειες που ζούσαν στην περιοχή είχαν γίνει χίλιες και τα χωριά τέσσερα: Σούλι, Κιάφα, Σαμονίβα, Αβαρικός, το φημισμένο Τετραχώρι. Τζαβελαίοι, Μποτσαραίοι, Δαγκλήδες, Δράκοι τα επώνυμα των πιο φημισμένων οικογενειών, αυτών που τροφοδοτούσαν στην περιοχή τους ηγέτες της: Αυτούς που διοικούσαν τον τόπο κι, όταν χρειαζόταν, έμπαιναν επικεφαλής των μαχητών για να αποκρούσουν εισβολείς ή να εκστρατεύσουν στην πεδιάδα.

Λίγο λίγο, η φήμη των Σουλιωτών απλώθηκε σ' όλη την Ήπειρο. Μαζικά κατέφθαναν νέοι «άποικοι» που ήξεραν ότι θα ζούσαν με στερήσεις αλλά ελεύθεροι, αυτόνομοι, χωρίς τον φόβο της αυθαιρεσίας των αγάδων. Στους πρόποδες του Σουλίου χτίστηκαν άλλα επτά χωριά, το Επταχώρι, προμαχώνας του Τετραχωρίου. Γύρω στα 1730, η απογραφή έδειξε 6.500 Σουλιώτες, από τους οποίους οι 1.700 άξιοι μαχητές οπλοφόροι, καθώς η εκπαίδευση στον χειρισμό των όπλων ήταν βασικό καθήκον για κάθε αγόρι και πολλά από τα κορίτσια.

Για την Υψηλή Πύλη, το πράγμα άρχισε να γίνεται ανησυχητικό, όταν οι αναφορές από τα Γιάννενα άρχισαν να πληροφορούν ότι οι Σουλιώτες, όχι μόνο δεν πλήρωναν φόρους στην αυτοκρατορία (αυτό ήταν δεδομένο) αλλά απαιτούσαν και εισέπρατταν φόρο υποτέλειας από τους Τούρκους της περιοχής. Και παρείχαν προστασία σε 66 χριστιανικά χωριά, τους κατοίκους των οποίων φιλοξενούσαν σε δύσκολους καιρούς.

Η κορύφωση της πρόκλησης ήρθε, όταν οι Σουλιώτες κυριεύσαν τα 66 χωριά κι απαγόρευαν στις εκεί οικογένειες να πληρώνουν φόρο υποτέλειας στον σουλτάνο. Η αυτόνομη κοινότητα απλωνόταν πια ως κράτος εν κράτει. Η εντολή ο πασάς των Ιωαννίνων

«να τελειώνει με τους Σουλιώτες» ήρθε το 1732. Ο Χατζή πασάς εκστράτευσε στη δύσβατη περιοχή με στρατό 3.000 ανδρών. Προτίμησε να γυρίσει στην ασφάλεια του παλατιού του, μόλις έπεσε η πρώτη ομοβροντία.

Κύλησαν πάνω από είκοσι χρόνια χωρίς κανένας να διανοηθεί να ενοχλήσει τους Σουλιώτες. Ήταν το 1754, όταν ο Μουσταφά πασάς των Ιωαννίνων διατάχθηκε να καταστρέψει το Σούλι. Αυτή τη φορά έγινε μάχη κανονική. Η ήττα των Τούρκων ήταν καθοριστική. Για περίπου μισόν αιώνα, προτιμούσαν να αγνοούν ότι υπάρχει η αυτόνομη πολιτεία. Μετά, ήρθε η ώρα του Αλή πασά.

Ο Αλβανός και οι Σουλιώτες:

Ο στρατός του Αλή πασά φάνηκε για πρώτη φορά μπροστά στο Σούλι, το 1792. Νικήθηκε οικτρά. Ο πασάς των Ιωαννίνων έκανε οχτώ χρόνια, ώσπου να αποφασίσει νέα εκστρατεία: Την πραγματοποίησε το 1800, νικήθηκε κατά κράτος και αποχώρησε. Ο Αριστοτέλης Βαλαωρίτης απαθανάτισε την «Φυγή»:

«Τ' άλογο! Τ' άλογο! Ομέρ Βρυόνη.

Το Σούλι εχούμισε και μας πλακώνει.

Τ' άλογο! Τ' άλογο! Ακούς σουρίζουν

ζεστά τα βόλια τους, μας φοβεριζουν!

Για ιδές, σα δαίμονες μας πελεκάνε!

Κάτου απ' το βράχο τους πώς ροβολάνε!

Δες τα κεφάλια μας, δες τα κουφάρια,

κυλάνε ανάκατα σαν να 'ν' λιθάρια.

.....

Βριόνη, πρόφθασε^ο ακόμα ολίγο,

κι από τα νύχια τους δε θα ξεφύγω.

Τ' άλογο!... Γνώρισα τη φουστανέλα

Του εχθρού μου τ' άσπονδου Λάμπρου Τζαβέλα.

.....

Ωστός' ο Αλίπασας από τον τρόμο

τη χήτη του άρπαξε, πετάει στον ώμο...

Σα βόλι γρήγορο, σαν αστραπή.

Το άτι χάθηκε με τον Αλή.

.....

Έτσι ο Αλίπασας κυνηγημένος

Μπαίνει στα Γιάννινα σα πεθαμένος.

Όσο κι αν έζησεν, η φουστανέλα

του Λάμπρου τόστεκε στα μάτια φέλα».

Ξαναφάνηκε τον Ιούνιο του 1802 επικεφαλής ασκεριού 18.000 ανδρών και προσπάθησε να πάρει το Σούλι με αιφνιδιασμό. Αιφνιδιασμός όμως με στρατό τόσων χιλιάδων ήταν αδύνατο να πιάσει. Πολύ περισσότερο που οι Σουλιώτες είχαν τον νου τους νύχτα μέρα με Βίγλες. Τους περίμεναν να μπουν στην περιοχή τους και τους τσάκισαν.

Ο Αλή πασάς σκέφτηκε νέα τακτική: Για να πέσει ένα κάστρο, έστω και φυσικό όπως το Σούλι, χρειάζεται πρώτα απ' όλα να πολιορκηθεί κι έπειτα να αλωθεί από τα μέσα.

Στην αρχή, η πολιορκία μάλλον δεν ενόχλησε τους Σουλιώτες. Μήνα με τον μήνα όμως, ο κλοιός έσφιγγε, τα χωράφια χάνονταν, άνθρωποι και ζωντανά έπασχαν από έλλειψη τροφών. Η υπόθεση άρχισε να απασχολεί τη διεθνή κοινή γνώμη. Τον Απρίλιο του 1803, Γάλλοι ξεφόρτωσαν στην Πάργα τρόφιμα και πολεμοφόδια για τους πολιορκημένους, που ανάσαναν.

Ο Αλή, όμως, εκμεταλλεύτηκε την κατάσταση πείθοντας τους αγάδες της περιοχής ότι βρίσκονταν μπροστά σε μια διεθνή συνωμοσία που εξελισσόταν σε απειλή για όλους. Δεν ήταν πια προσωπική υπόθεση ανάμεσα στον πασά και στο Σούλι. Χιλιάδες Τούρκοι και Αλβανοί τον ενίσχυσαν. Ξεκίνησε να χτίζει πύργους στις εξόδους της περιοχής προσπαθώντας να στήσει μια πελώρια φάκα. Το επόμενο φθινόπωρο, η τεράστια μέγγενη είχε ολοκληρωθεί αλλά το Σούλι δεν έλεγε να πέσει. Χρειαζόταν κάποιον από μέσα.

Η οικογένεια των Γούση έβγαλε πολλούς πατριώτες και ηρωικούς μαχητές του Σουλίου. Έβγαλε όμως και τον Πήλιο Γούση που κάπως αλλιώς φανταζόταν τη ζωή. Οι άνθρωποι του Αλή πασά τον είχαν εντοπίσει. Επικεφαλής της εκστρατείας των Τουρκαλβανών ήταν ο Βελή πασάς, γιος του Αλή. Βελή πασάς και Πήλιος Γούσης συναντήθηκαν κρυφά και τα κανόνισαν.

Την ορισμένη νύχτα, ξέσπασε επίθεση των Τουρκαλβανών πολιορκητών, ενώ οι Σουλιώτες δέχονταν πυρά και στα νώτα τους, από εκεί που έπρεπε να βρίσκεται ο Πήλιος Γούσης με τους άνδρες του. Μέσα στο σκοτάδι και την ταραχή, υποχώρησαν στον οχυρωμένο περίβολο της εκκλησίας της Αγίας Παρασκευής, στο Κούγκι.

Η μέρα βρήκε τους Τουρκαλβανούς του Βελή μέσα στο Σούλι, με τους πολιορκημένους στην Αγία Παρασκευή να συνεχίζουν τον αγώνα. Από τους 400 που πολεμούσαν στο οχυρωμένο Κούγκι, μερικοί έκαναν έξοδο και με τα γιαταγάνια στο χέρι, έσπασαν τον κλοιό και σώθηκαν στην παραλία. Οι πολλοί, με επικεφαλής τον καλόγερο Σαμουήλ, έβαλαν φωτιά στα πυρομαχικά και τινάχτηκαν στον αέρα μαζί με τους άνδρες του Αλή πασά, που είχαν εισβάλει.

Για τους υπόλοιπους δεν έμενε παρά ο δρόμος για μια έντιμη ειρήνη. Η συνθήκη της παράδοσης, που υπογράφηκε στις 12 Δεκεμβρίου του 1803, επέτρεπε στους Σουλιώτες να πάρουν τα όπλα τους και να πάνε, όπου ήθελαν.

Στις 15 Δεκεμβρίου, άνδρες και γυναικόπαιδα χωρίστηκαν σε τρία σώματα με κατεύθυνση το Ζάλογγο, το Βουλγαρέλι και την Πάργα. Δεν είχαν ξεκινήσει καλά καλά, όταν ο Αλή πασάς έδωσε διαταγή να τους χτυπήσουν.

Ο χορός του Ζαλόγγου:

Η ομάδα που κατευθυνόταν στην Πάργα, κατάφερε να ξεφύγει. Οι Τουρκαλβανοί πρόλαβαν το δεύτερο σώμα στο Ζάλογγο. Οι Σουλιώτες αμύνθηκαν. Όμως, η μάχη ήταν άνιση. Οι άνδρες έκαναν έξοδο και κάμποσοι κατάφεραν να σωθούν. Οι γυναίκες (κατ' άλλους 60 και κατ' άλλους 22) οπισθοχώρησαν στον απόκρημνο βράχο. Ήταν 16 Δεκεμβρίου, όταν έπιασαν να χορεύουν. Ενώ οι Τουρκαλβανοί ορμούσαν εναντίον τους, μια μια, έριχναν τα παιδιά τους στον γκρεμό κι ύστερα πηδούσαν, προτιμώντας τον θάνατο παρά να σκλαβωθούν.

Το τρίτο σώμα, με αρχηγό τον Κίτσο Μπότσαρη, κατάφερε να φτάσει Βουλγαρέλι. Έμπειρος πολεμιστής, ο Μπότσαρης έκρινε πως το μέρος δεν παρείχε ασφάλεια. Πρότεινε να συνεχίσουν ως τ' Άγραφα. Οι πολλοί τον ακολούθησαν. Έφτασαν εκεί κι οχυρώθηκαν σ' ένα μοναστήρι, στις 22 Δεκεμβρίου του 1803. Μια άλλη ομάδα, από 78 γυναικόπαιδα, κατέφυγε στη Ρινιάσα, χωριό ανάμεσα στην Άρτα και την Πρέβεζα.

Οι Σουλιώτισσες:

Στις 23 Δεκεμβρίου, οι Αλβανοί μπήκαν στο χωριό σφάζοντας όποιον έβρισκαν μπροστά

τους. Η Δέσπω Μπόταση με καμιά δεκαριά κόρες, ανίψια κι εγγόνια, πρόλαβε και κλείστηκε στον πύργο Κούλα του Δημουλά. Οι Αλβανοί την πολιορκήσαν. Πολέμησε, όσο μπορούσε. Οι εχθροί ήταν πολλοί και η αντίσταση μάταιη. Οι Αλβανοί την καλούσαν να παραδοθεί. Εκείνη μάζεψε τους συγγενείς της και τους ρώτησε, αν προτιμούν την παράδοση ή τον θάνατο. Διάλεξαν το δεύτερο.

Λέει το τραγούδι:

«Αχός βαρύς ακούεται, πολλά τουφέκια πέφτουν.

Μήνα σε γάμο ρίχνονται, μήνα σε χαροκόπι;

Ουδέ σε γάμο ρίχνονται, ουδέ σε χαροκόπι,

Η Δέσπω κάνει πόλεμο με νύφες και μ' αγγόνια.

Αρβανιτιά την πλάκωσε στου Δημουλά τον πύργο.

- Γιώργαινα, ρίξε τ' άρματα, δεν είναι δω το Σούλι,

εδώ είσαι σκλάβα του πασά, σκλάβα των Αρβανίτων.

- Το Σούλι κι αν προσκύνησε, κι αν τούρκεψε νη Κιάφα,

η Δέσπω αφέντες Λιάπηδες δεν έκαμε, δεν κάνει...».

Συγκέντρωσε στη μέση του πύργου, όση πυρίτιδα της απέμενε. Όταν οι Αλβανοί μπήκαν μέσα, της έβαλε φωτιά. Ανατινάχτηκαν όλοι.

Ο Κίτσος Μπότσαρης άντεξε τις αλβανικές επιθέσεις επί τέσσερις μήνες. Πλάι του, πολεμούσαν ο γιος του Γιάννης και η δεκαπεντάχρονη κόρη του, Λένω. Στα μέσα Απριλίου του 1804, με προδοσία, οι Αλβανοί κατάφεραν να μπουν στο μοναστήρι κι άρχισαν να σφάζουν τους Σουλιώτες.

Ο Κίτσος με άλλους ογδόντα άνδρες και δυο γυναίκες, κατάφερε να σπάσει τον κλοιό. Ήταν οι μόνοι που σώθηκαν. Τα παιδιά του εγκλωβίστηκαν στο μοναστήρι και συνέχισαν να πολεμούν. Όταν ο Γιάννης Μπότσαρης σκοτώθηκε, η Λένω τραβήχτηκε κοντά στον θείο της που πολεμούσε από τη μεριά του ποταμού Αχελώου. Γύρω της, οι Σουλιώτες έπεφταν νεκροί. Συνέχιζε να πολεμά, με το σπαθί στο χέρι, ώσπου έμεινε μόνη. Οι Αλβανοί την περικύκλωσαν και την κάλεσαν να παραδοθεί. Το δημοτικό τραγούδι σώζει την απάντηση:

«Εγώ είμαι η Λένω Μπότσαρη,

η αδερφή του Γιάννη,

και ζωντανή δεν πιάνουμαι

εις των Τουρκών τα χέρια».

Η δεκαπεντάχρονη Σουλιώτισσα πήδησε στα μανιασμένα νερά του Αχελώου και πνίγηκε. Ήταν άνοιξη του 1804.

Στα δίχτυα του άξονα:

Όταν η Ιταλία κατέλαβε την Αλβανία (Απρίλιος του 1939), ο Μουσολίνι πρόσφερε το στέμμα της στον Βικτόρ Εμανουέλε (Βίκτορα Εμμανουήλ) που βέβαια το αποδέχτηκε. Το νέο «σύνταγμα» μεριμνούσε για την ύπαρξη κληρονομικής μοναρχίας κάτω από το σκήπτρο του «οίκου της Σαβοΐας», απ' όπου προερχόταν και ο βασιλιάς της Ιταλίας. Ένα ερμηνευτικό διάταγμα (Ιούνιος του 1940) όριζε ότι η Αλβανία βρίσκεται αυτόματα σε πόλεμο με όποιον πολεμά η Ιταλία.

Παρ' όλη την κατοχή, η κεντρική διοίκηση προπαγάνδιζε υπέρ της δημιουργίας μιας Μεγάλης Αλβανίας με την αμέριστη συνδρομή του άξονα. Η ιταλική επίθεση εναντίον της Ελλάδας είχε στόχο και «την απελευθέρωση της Τσαμουριάς», της περιοχής των Τσάμηδων, στο πιο βόρειο σημείο της Ηπείρου (στη σημερινή Νότια Αλβανία). Είναι η ελληνικότατη περιοχή που διαρρέεται από τον ποταμό Θύαμη, από την οποία κατάγεται και ο περίφημος χορός τσάμικος («Ένας αϊτός καθότανε», «Στα Σάλωνα σφάζουν αρνιά» κ.λπ.). Οι Αλβανοί όμως θεωρούν Τσαμουριά «τους» όλη την περιοχή της Ηπείρου ως την Άρτα.

Στον πόλεμο του 1940, στο μέτωπο της παραλίας, οι Ιταλοί κατάφεραν να προχωρήσουν ως τον ποταμό Θύαμη, τον Καλαμά. Σε κάποιο σημείο τον πέρασαν. Κατάφεραν να κυριεύσουν την ακριτική κωμόπολη Φιλιάτες και να μπουν στην Ηγουμενίτσα. Την κατέστρεψαν. Δεν μπόρεσαν να πάνε πιο κάτω καθώς η ελληνική ανασύνταξη τους σταμάτησε.

Η ελληνική αντεπίθεση εκδηλώθηκε στις 18 Νοεμβρίου του 1940 αλλά στην παραλία κάπου σκάλωσε. Στο κεντρικό μέτωπο όμως η προέλαση του Ελληνικού στρατού στέφθηκε από επιτυχία. Οι Ιταλοί αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν την Ηγουμενίτσα. Στις 22 Νοεμβρίου, μέρα που οι φαντάροι της 8^{ης} μεραρχίας πήραν την Κορυτσά, οι ελληνικές δυνάμεις του παραλιακού μετώπου ελευθέρωσαν τις Φιλιάτες.

Μετά την κατάρρευση του ελληνικού μετώπου, η διοίκησή της «Τσαμουριάς» ανατέθηκε σε Αλβανούς. Τον ίδιο καιρό, στην Αλβανία προσαρτήθηκαν το Κοσσυφοπέδιο, οι περιοχές γύρω από τις Πρέσπες και δυο τμήματα από το Μαυροβούνιο, ενώ η διοίκηση της χώρας ανατέθηκε σε κάποιον Μουσταφά Κρούγια. Στις 29 του Ιουνίου του 1941, η «Μεγάλη Αλβανία» κήρυξε τον πόλεμο κατά της Σοβιετικής Ένωσης.

Στα κατάλοιπα εκείνης της περιόδου στηρίχθηκε το «ιδεολογικό υπόστρωμα» της αναταραχής μετά την κατάρρευση των σοσιαλιστικών καθεστώτων (μετά το 1992). Με «προσαρμογή» της «Μεγάλης Αλβανίας» σε πιο προσιτά εδάφη: Η ιδεολογία του αλυτρωτισμού αντικατέστησε τις περιοχές του Μαυροβουνίου με το δυτικό τμήμα του κράτους των Σκοπίων. Η απόπειρα να ξαναζεσταθεί το θέμα της Τσαμουριάς πνίγηκε στη γέννησή της από την αλβανική ηγεσία.

(Έθνος της Κυριακής, 2001 – 2002) (τελευταία επεξεργασία, 28.3.2010)